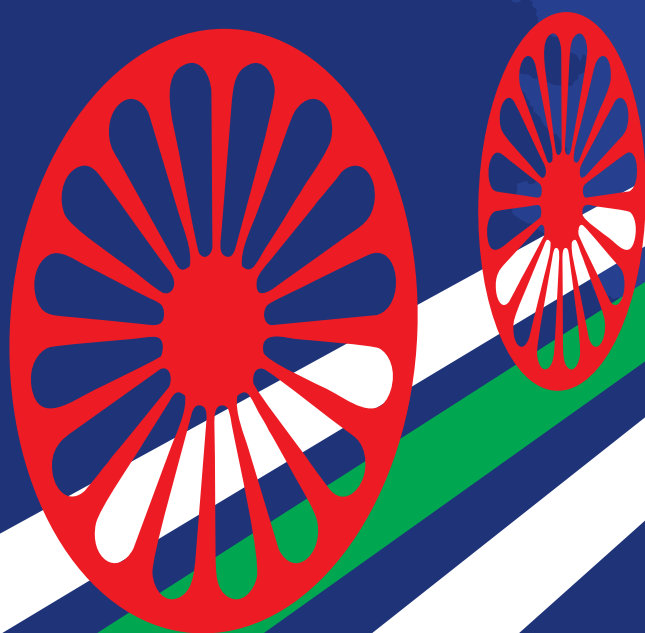

АНАЛИЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ МЕРА СОЦИЈАЛНЕ ИНКЛУЗИЈЕ РОМА НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА
ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ
Булевар Михајла Пупина 2
Нови Београд

Суфинансира
Европска унија

ЕВРОПСКА УНИЈА

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Суфинансира и спроводи
Савет Европе

АНАЛИЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ МЕРА СОЦИЈАЛНЕ ИНКЛУЗИЈЕ РОМА НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ

Анализа имплементације мера социјалне инклузије Рома на локалном нивоу припремљена је од стране Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог у сарадњи са заједничким програмом Савета Европе и Европске Уније „Интеграција Рома фаза III“, који имплементира Тим за Роме и Путнике Савета Европе

Београд, децембар 2024. године

Наслов:

Анализа имплементације мера социјалне инклузије Рома на локалном нивоу

Издавач:

Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог Републике Србије

Дизајн:

Ивана Зорановић

Припрема и штампа:

Досије студио

Тираж:

100

Репродукција одломака (до 500 речи) је дозвољена, осим у комерцијалне сврхе докле год је очуван интегритет текста, одломак се не користи ван контекста, не пружа непотпуне информације или не доведи читаоца у заблуду на друге начине у погледу природе, обима или садржаја текста. Изворни текст увек мора бити потврђен на следећи начин "© Савет Европе/Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог Републике Србије, 2024". Сви остали захтеви у вези са репродукцијом/преводом свих или делова документа, треба да буде адресиран на Директорат за комуникације Савета Европе (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Сва остала преписка у вези са овим документом треба обратити Генералном директорату за демократију и достојанство (ДГИИ) Тим за Роме и путнике Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France.

Овај документ је припремљен уз финансијску подршку Европске уније и Савета Европе. Мишљења изнесена у овом раду су одговорност и мишљења ангажованог експерта за ромска питања и не одражавају нужно службену политику Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Савета Европе и Европске уније.

Сви појмови употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

САДРЖАЈ

1. ОПИС И ЦИЉ АНАЛИЗЕ	5
2. МЕТОДОЛОГИЈА И КОРИШЋЕНИ АЛАТИ.....	5
3. АНАЛИЗА И РЕЗУЛТАТИ	5
3.1. Издвајања буџетских средстава.....	5
3.2. Локални акциони план за социјално укључивање Рома	6
3.3. Савет за социјално укључивање Рома.....	7
3.4. Мобилни тим за инклузију Рома	8
3.5. Координатор за ромска питања	8
3.6. образовање.....	10
3.7. Запошљавање.....	11
3.8. Здравство	12
3.9. Становање	13
3.10. Циганизам као облик расизма и дискриминација.....	16
4. ЗАКЉУЧЦИ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА.....	17
4.1. Издвајање буџетских средстава.....	17
4.2. Локални акциони планови за социјално укључивање Рома.....	17
4.3. Локални савети за социјално укључивање Рома.....	17
4.4. Мобилни тимови за инклузију Рома	18
4.5. Координатори за ромска питања.....	18
4.6. образовање.....	18
4.7. Запошљавање.....	19
4.8. Здравство	19
4.9. Становање	20
4.10. Циганизам као облик расизма и дискриминација.....	20
5. ПРЕПОРУКЕ	21

1. ОПИС И ЦИЉ АНАЛИЗЕ

У складу са Законом о планском ситему, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог од усвајања актуелне Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији, израдило је два годишња извештаја о реализацији акционог плана који је пратио овај документ. У свим извештајима присутан је недостатак информација у погледу реализације мера социјалне инклузије на локалном нивоу. С тим у вези, ова анализа заснована је искључиво на подацима 135 локалних самоуправа у Републици Србији, које су се одазвале позиву и доставиле тражене информације.

Циљ анализе је да утврди степен спровођења актуелне Стратегије и Акционог плана на локалном нивоу, посебно водећи рачуна о постојању локалних механизма (као што су: координатор за ромска питања, здравствени медијатор, мобилни тимови и сл.) као и начину њиховог ангажовања и доступности, али и постојању локалних акционих планова, пруженој финансијској подршци, доступности услуга из области социјалне заштите и сл. за 2023/2024 годину. Анализа представља алат који има за циљ да идентификује области у којима постоје изазови, али и области у којима постоје могућности за даље унапређење положаја Рома.

2. МЕТОДОЛОГИЈА И КОРИШЋЕНИ АЛАТИ

Анализа је спроведена на основу података прикупљених путем упитника, који су били упућени општинама и градовима у Републици Србији. Подаци су обрађени коришћењем алата за статистичку анализу, а посебно су значајни кључни индикатори попут броја усвојених акционих планова, издвојених финансијских средстава, заступљеност локалних механизма, као и потребе у оквиру кључних области као што су образовање, запошљавање, становање и здравље. Коришћена је дескриптивна статистичка анализа за представљање података и компаративни метод за упоређивање различитих општина и градова на основу њиховог приступа социјалне инклузије Рома.

3. АНАЛИЗА И РЕЗУЛТАТИ

3.1. Издвајања буџетских средстава

На основу прикупљених података, констатујемо да издвајање буџетских средстава за унапређење положаја Рома варира између јединица локалних самоуправа (ЈЛС), али да већина нема посебно издвојена средства за наведене намене.

- 85 ЈЛС (62,96%) изјаснило се да нема посебно издвојена средства за унапређење положаја Рома у текућој години.
- 50 ЈЛС (37,03%) изјаснило се да има посебно издвојена финансијска средства за унапређење положаја Рома у текућој години, при чему висина издвојених средстава варира од 13.000 РСД до 16.750.000 РСД.

У категорији општина и градова који су се изјаснили да имају издвојена финансијска средства за унапређење положаја Рома, спадају и оне које имају предвиђену финансијску подршку за реализацију мера социјалне инклузије Рома, што укључује финансијску подршку за:

- Социјалну заштиту: Средства се могу користити за пружање социјалних услуга Ромима, попут новчане помоћи и подршке у социјалним програмима и
- Образовање: Средства се такође могу користити за образовну подршку, као што су стипендије, додатна настава, обуке и програми за рану инклузију ромске деце у образовни систем (предшколско образовање).

Као што смо навели, подаци о буџетским средствима издвојеним за побољшање положаја Рома показују да мањи број општина и градова издваја посебна средства за ову популацију, док значајнији број општина не издваја посебна средства за Роме што уједно указује на мањак институционалне подршке у овој области. Овакво финансијско планирање значајно отежава спровођење системских мера за побољшање положаја Рома.

Оно што је евидентно, то је да општине које не издвајају посебна средства за Роме углавном немају дефинисане стратегије и/или локалне акционе планове за социјалну инклузију Рома или се ослањају на друге изворе финансирања, као што су донације или међународни програми.

Да ли ваша општина/град издваја посебна средства за унапређивање положаја Рома и Ромкиња у текућој години?

3.2 Локални акциони план за социјално укључивање Рома

Значајан број општина и градова у Републици Србији нема усвојене локалне акционе планове (ЛАП) за социјално укључивање Рома. Ово указује на недовољно систематизовану подршку ромској популацији на локалном нивоу.

Од укупно 135 општина и градова које су попуниле упитник, 45 општина (33,3%) има важећи Локални акциони план за инклузију Рома, 85 (63%) нема усвојен план, док је у преосталих пет (3,7%) општина локални акциони план у изради или се појављује као део других стратешких докумената или је истекао.

Да ли је усвојен Локални акциони план/Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња који је важечи у тренутку попуњавања упитника?

135 одговора

3.3. Савет за социјално укључивање Рома

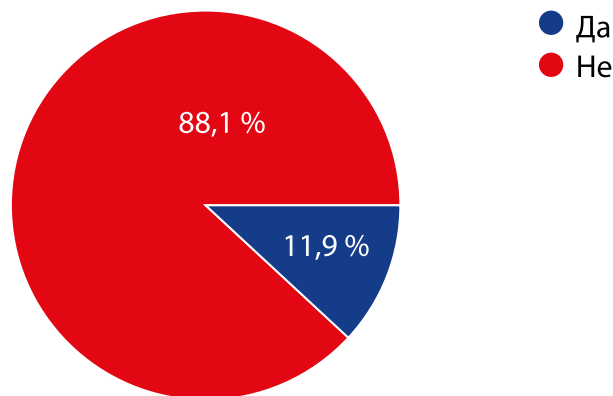
Од 135 општина и градова који су учествовали у попуњавању упитника, у чак 118 није формиран Савет за социјално укључивање Рома, што указује на то да питање формирања Савета за социјално укључивање Рома у јединицама локалне самоуправе у Србији није довољно адресирано, те није препознат значај формирања овог тела. Подаци показују да:

- 87,41% (118) општина и градова нема формиран Савет,
- 11,85% (16) општина и градова је формирало Савет,
- 0,74% (1) општина/град није доставило одговор.

Изузетно низак проценат формираних Савета и доминација општина без Савета, као централног тела за координацију политика на локалном нивоу у овој области, указују да овакво стање може имати импликације на процес социјалне инклузије Рома на локалном нивоу, и то кроз:

- Ограничавање могућности учешћа Рома у процесу доношења одлука од значаја за живот и рад ове националне мањине.
- Успоравање или чак заустављање напретка у области социјалне инклузије Рома.
- Слабија координација активности усмерених на социјално укључивање Рома, активности могу бити фрагментирани и неефикасни.

Да ли је формиран Савет за социјално укључивање Рома и Ромкиња?
134 одговора

3.4. Мобилни тим за инклузију Рома

Мобилни тим за инклузију Рома формиран је у 49 ЈЛС, (36,3%), док 86 ЈЛС (63,7%) није формирало овај тим.

Од 49 ЈЛС у којима је Мобилни тим формиран, само 8 је обезбедило буџет за њихов рад, што предствља свега 6% од укупног броја ЈЛС, односно 16,33% од укупног броја ЈЛС у којима је формиран мобилни тим. Средства се обезбеђују из средстава буџета или донаторских средстава и иста се крећу у распону од 150.000 РСД до 837.000 РСД.

Да ли је број ЈЛС у којима је формиран Мобилни тим за инклузију Рома довољан или не, могло би се закључити тек по додатном сагледавању потреба у преосталим ЈЛС, броју припадника ове националне мањине и слично. Оно што су чињенице када је у питању овај механизам то је да постоји нерешено питање финансирања. Ово директно ограничава њихову способност да пружају ефикасне услуге, посебно у оним јединицама локалне самоуправе у којима средства нису обезбеђена или је износ обезбеђених средстава недовољан.

Оно што треба похвалити то је употреба различитих извора финансирања у циљу омогућавања одрживости формираних тимова.

3.5. Координатор за ромска питања

Подсетићемо да координатор за ромска питања представља локални механизам који је највише допринео имплементацији стратешких мера на локалном нивоу у домену укључености ромске заједнице у друштвени, економски, културни и политички живот, али да без обзира на то од појаве координатора 2005. године до данас, питање њиховог радно правног статуса није једнообразно решено, о чему говоре и подаци које смо прикупили.

Према достављеним подацима, 73 ЈЛС ангажовало је координатора за ромска питања, док 61 није. Место координатора за ромска питања систематизовано је у 41 ЈЛС, док у 93 није, а разлике у врсти ангажовања су бројне.

У само 27 ЈЛС ангажовање је засновано на уговору о раду на неодређено време, док је у осталим ЈЛС основ ангажовања веома различита. На пример, у једној општини координатор је ангажован као омбудсман, у неким су координатори запослени и/или функ-

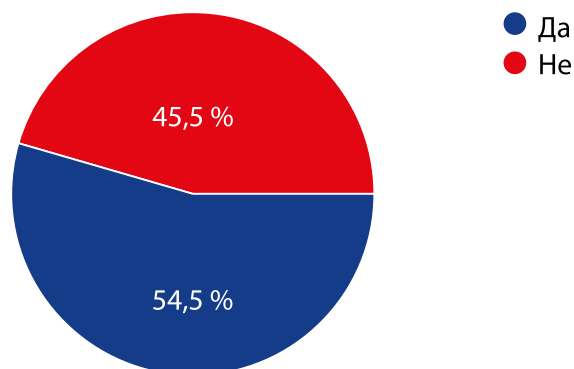
ционери у општинама именовани од стране Скупштине, Општинског већа итд. Ови начини ангажовања нису одрживо решење.

На основу прикупљених података, можемо констатовати да ангажовање координатора за ромска питања у јединицама локалне самоуправе указује на:

- Неуједначеност у ангажовању координатора: немају све ЈЛС ангажоване координаторе, а сам начин ангажовања координатора је различит од општине до општине.
- Недовољну систематизацију радног места: иако је у 73 ЈЛС ангажован координатор, радно место је систематизовано само у 41. Ово указује на несигурност позиције координатора у многим ЈЛС.
- Радни однос на наодређено време представља изузетак: у само 27 ЈЛС координатор је ангажован на неодређено време, што указује на неизвесност у раду, што може и доводи до високе флукуације кадрова на овом радном месту.
- Различит начини ангажовања: различит начини ангажовања координатора (омбудсман, именовање запослених и функционера, именовање од стране Скупштине или Општинског већа) указују на недостатак јасних компетенција, критеријума и процедура за ову позицију.

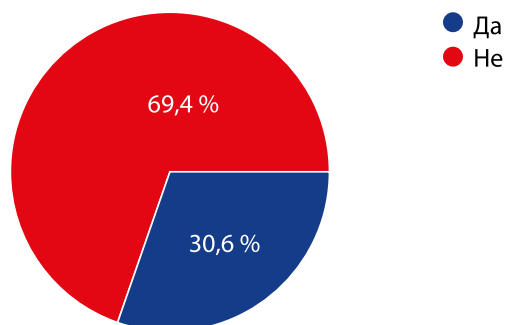
Да ли је ваша општина/град ангажовала Координатора за ромска питања?

134 одговора

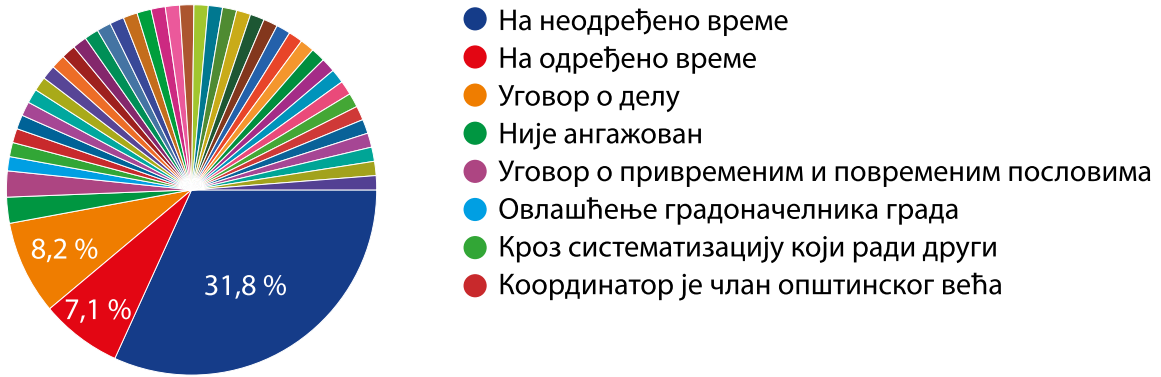

Да ли је радно место координатора за ромска питања систематизовано у Вашој ЈЛС?

134 одговора

Ангажовање координатора за ромска питања у Вашој ЈЛС је на:
85 одговора

3.6. образовање

Образовање има велики значај за појединца и друштво у целини. Неупитан је делотворан приступ квалитетном инклузивном образовању, у прилог чему говоре и прикупљени подаци свих 135 ЈЛС које су учествовале у овој анализи. Оно што подаци показују то је да:

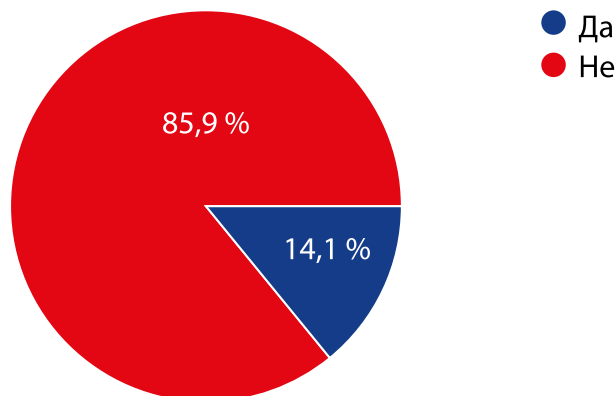
- Већина општина пружа подршку у основном образовању: већина општина издваја средства за подршку у основном образовању, укључујући уџбенике, ужину и превоз. Издвајање за ове намене варирају од 500.000 РСД до 8.000.000 РСД.
- Фокус је на инклузивности: општине и градови углавном не издвајају посебна средства за децу ромске националности, већ се подршка пружа свим ученицима подједнако.
- Различити модели финансирања: постоји велика разноликост у начину финансирања и износима издвојених средстава, што указује на различите приступе и могућности општина.
- Недостатак прецизних података о деци ромске националности: у бројним случајевима недостају прецизни подаци о броју деце ромске националности која користе ове услуге, што отежава евалуацију ефективности мера.

На питање да ли се у вашој општини/граду изучава ромски језик са елементима националне културе као изборни програм у основним школама, од 135 ЈЛС које су дале одговор, само 19 је одговорило позитивно, док се овај предмет не изучава у чак 116 општина и градова.

Број ученика ромске националности који је у школској 2024/2025 години: уписао први разред основне школе	2.303
Број ученика ромске националности који је у школској 2024/2025 години: уписао први разред средње школе	1.173
Број ученика ромске националности који је у школској 2023/2024 години: завршио основну школу	2.855
Број ученика ромске националности који је у школској 2023/2024 години: завршио средњу школу	925
Број високообразованих Рома и Ромкиња	153

Да ли се у вашој општини/граду изучава Ромски језик са елементима националне културе као изборни програм у основним школама?

135 одговора

Педагошки асистенти

На основу представљених података и анализе о образовању Рома, јасно је да је улога педагошког асистента од пресудног значаја за успешну инклузију и напредак ромске деце у образовању.

Зашто је позиција педагошког асистента толико важна?

- Индивидуална подршка: педагошки асистенти пружају индивидуалну подршку ученицима, помажући им да савладају градиво, развијају социјалне вештине и повећају самопоуздање.
- Повезивање школе и породице: педагошки асистенти делују као мост између школе и породице, олакшавајући комуникацију и сарадњу.
- Подршка наставницима: педагошки асистенти ослобађају наставнике да се фокусирају на своје основне задатке и пружају додатну подршку ученицима којима је то потребно.
- Културна посредничка улога: педагошки асистенти, често из исте културе као и ученици, могу да делују као културни посредници, помажући ученицима да се прилагоде на школско окружење.

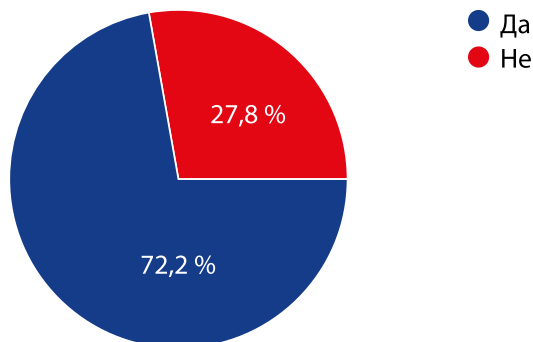
3.7. Запошљавање

У области запошљавања одговоре из упитника је дало 133 ЈЛС од 135 које су доставиле попуњен упитник. На основу обрађених података можемо констатовати да је далеко мањи број Рома запослен у јавном сектору, само 319, у односу на приватни сектор, где тај број достиже 1.288 лица. На евиденцији Националне службе за запошљавање (НСЗ) пријављено је 17.002 припадника ромске националне мањине.

Напомињемо да се велики број ЈЛС изјаснило да нема потпуно прецизне податке о броју Рома и Ромкиња на евиденцији Националне службе за запошљавање (НСЗ), као и да немају податке о броју запослених у јавном и приватном сектору.

Од 133 ЈЛС које су дале податке, укупно је 2.478 незапослених Рома и Ромкиња укључено у меру Функционално основно образовање одраслих

Да ли су у вашој општини/граду Роми/киње запослени у јавним институцијама?
126 одговора

Који је број запослених Рома/киња у вашој општини/граду?	319
У јавном сектору	
Који је број запослених Рома/киња у вашој општини/граду?	1.288
У приватном сектору	
Колики је број Рома на евиденцији НСЗ?	17.002

На основу прикупљених података можемо закључити да је у ЈЛС вишеструко већи број Рома запослено у приватном, него у јавном сектору, као и да је однос између укупног броја запослених Рома и Ромкиња и оних који се воде на евиденцији Националне службе за запошљавање изузетно низак. Све ово указује да би требало детаљно сагледати разлоге и утврдити да ли постоје одређени структурни проблеми на тржишту рада који се тичу ове популације, који су и да ли се на њих може деловати превентивно.

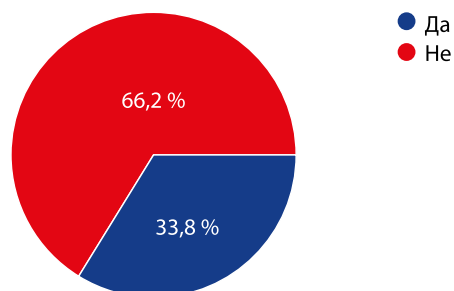
Недостатак прецизних података на нивоу ЈЛС отежава стварање потпуне слике о ситуацији на терену, али с друге стране има довољно елемената да се може констатовати да овакво стање има озбиљне импликације на социјално-економски положај Рома, те да незапосленост или недовољна запосленост Рома директно доводи до раста стопе сиромаштва међу овом популацијом, социјалне искључености и појачава осећај маргинализације и неједнакости, те отвара питање дискриминације.

3.8. Здравство

У области здравства од 133 ЈЛС које попуниле део упитника који се односи на ову област, у 45 је ангажована барем једна здравствена медијаторка, док у 88 није.

Значај здравствених медијаторки је немерљив у погледу повезивања ромске заједнице са здравственим системом. Њихово знање о специфичним потребама и изазовима са којима се суочавају Роми, као и поверење које уживају у заједници, омогућавају ефикаснију комуникацију и пружање здравствених услуга.

Да ли је у вашој општини/граду ангажована здравствена медијаторка задужена за Роме/киње?
133 одговора

На основу анализе прикуљених података можемо као кључне налазе о јавно здравственим програмима усмереним на Роме, констатовати следеће:

- Висок проценат општина са програмима: већина општина има развијене јавно здравствене програме, што указује на општу посвећеност унапређењу здравља становништва, укључујући и ромску популацију.
- Инклузиван приступ: већина општина не издваја посебне програме за Роме и Ромкиње, већ се програми примењују на целу популацију.
- Разноликост програма: програми су разноврсни и обухватају различите области, као што су имунизација, репродуктивно здравље, превенција хроничних болести, ментално здравље, хигијена и едукација.
- Учешће мобилних тимова: мобилни тимови за социјално укључивање Рома често су укључени у спровођење ових програма, што омогућава директно досезање до ромске популације.
- Недостатак специфичних података: иако постоји општа посвећеност унапређењу здравља Рома, недостају прецизни подаци о броју Рома који су обухваћени програмима и о њиховој ефикасности.

Сагледавањем програма које ЈЛС спроводе са ромским становништвом, утврђено је следеће:

- Фокус је на превенцији: већина програма је усмерена на превенцију болести и промоцију здравих навика.
- Едукација: велики број програма укључује едукативне активности, као што су радионице, предавања и информативне кампање.
- Сарадња са различитим актерима: у спровођењу програма учествују различити актери, као што су здравствене установе, невладине организације, школе и локалне самоуправе.

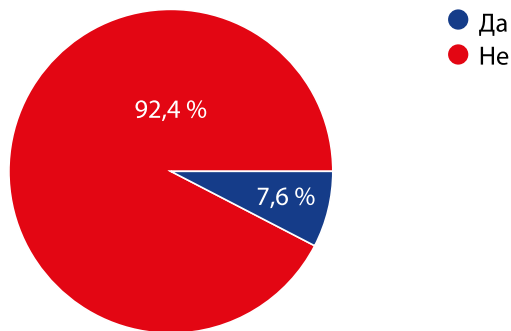
3.9. Становање

У области становања након анализе података, констатовано је да укупно има 339 под-стандардних ромских насеља на територији 135 ЈЛС које су доставиле податке.

За укупно 22 насеља тренутно постоји неки вид планова за просторно регулисање (ПДР, ПГР или друго).

Да ли су у буџету ваше општине/града предвиђена финансијска средства за суфинансирање израде техничке документације за потребе изградње/унапређења инфраструктуре у подстандардним ромским насељима?

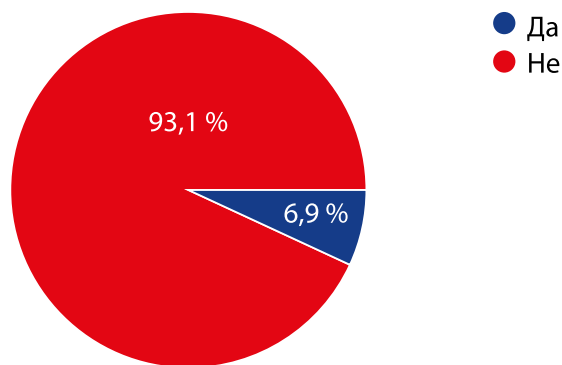
132 одговора

У буџетима општина/градова предвиђена финансијска средства за суфинансирање израде техничке документације за потребе изградње/унапређења инфраструктуре у подстандардним ромским насељима има само 10 ЈЛС, док у 122 нема. Остале општине/градови нису дале одговор.

Да ли су у буџету ваше општине/града предвиђена финансијска средства за суфинансирање изградње недостајуће инфраструктуре у подстандардним ромским насељима?

131 одговора

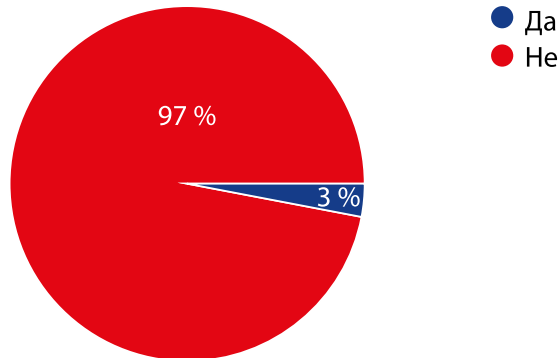

У буџетима општина/градова предвиђена финансијска средства за суфинансирање изградње недостајуће инфраструктуре у подстандардним ромским насељима има само 9 ЈЛС, док у чак 122 немају овакав вид подршке.

У буџетима општина/градова предвиђена финансијска средства за легализацију насеља и/или стамбених јединица у ромским насељима имају само у 4 ЈЛС док у 129 немају алоцирана средства за ове потребе.

Да ли су у буџету ваше општине/града предвиђена финансијска средства за легализацију насеља и/или стамбених јединица у ромским насељима?

131 одговора

На основу прикупљених података можемо извести следеће закључке о стању стамбених услова Рома:

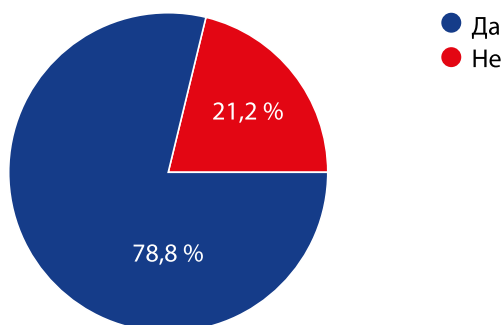
- Велики број подстандардних насеља: број подстандардних ромских насеља је изузетно висок, што указује на недовољно улагање у стамбене потребе ове популације.
- Недовољно планирања: само мали број насеља има планове за просторно уређење, што указује на недостатак дугорочне стратегије за побољшање стамбених услова.
- Недостатак финансијских средстава: већина ЈЛС нема обезбеђена средства за израду техничке документације, изградњу инфраструктуре и легализацију објеката у ромским насељима.
- Недостатак података: значајан број ЈЛС није дао одговоре на постављена питања, што отежава добијање потпуне слике о ситуацији.
- Недостатак инфраструктуре: већина ромских насеља нема адекватну инфраструктуру, као што су водовод, канализација и путеви, што утиче на квалитет живота становника.
- Легални статус: велики број објеката у ромским насељима је нелегаллизован, што отежава приступ основним услугама и правилима.
- Недостатак планирања: недостатак планова за просторно уређење онемогућава системско решавање стамбених проблема.
- Недовољна финансијска подршка: недовољна финансијска средства ограничавају могућности за побољшање стамбених услова.

На питање Да ли је у вашој општини/граду обезбеђена чиста пијаћа вода у ромским насељима? Од 132 ЈЛС које су дале одговор позитивно је одговорило њих 104 док је у чак 28 одговор негативан.

Овакво стање има озбиљне импликације на квалитет живота Рома:

- Лоши услови живота: подстандардни стамбени услови утичу на здравље, образовање и социјалну укљученост Рома и Ромкиња.
- Дискриминација: недостатак адекватних стамбених услова доприноси дискриминацији и маргинализацији ромске популације.
- Социјална искљученост: лоши стамбени услови отежавају интеграцију Рома у ширу заједницу

Да ли је у вашој општини/граду обезбеђена чиста пијаћа вода у ромским насељима?
132 одговора

3.10. Циганизам као облик расизма и дискриминација

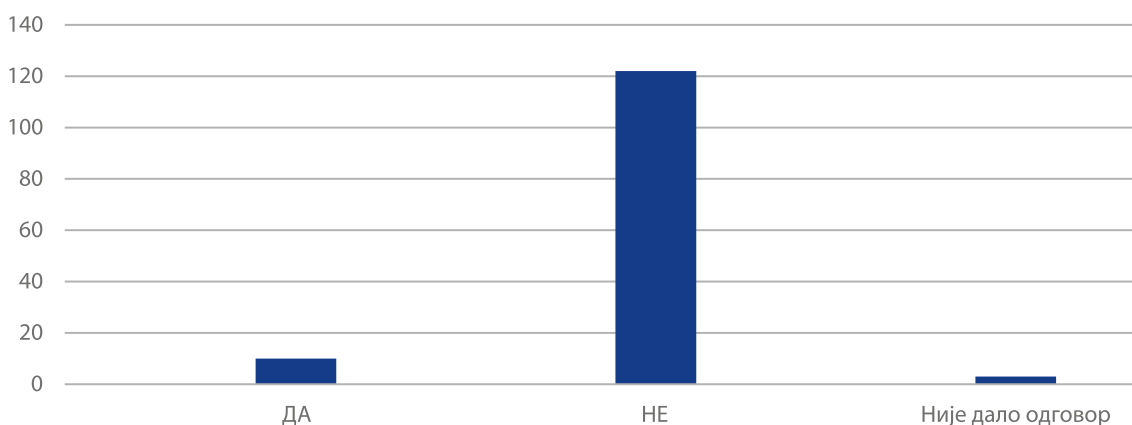
У области циганизма као облика расизма и дискриминације од 135 ЈЛС, на питање да ли је организован програм обука који укључују теме циганизма као облика расизма и дискриминације за запослене у ЈЛС, чак 122 ЈЛС је одговорило негативно, док је у само 10 ЈЛС одговор био позитиван. Одговор нису доставиле 3 ЈЛС.

Према прикупљеним подацима, већина јавних служби (у 122 од 135 ЈЛС) нема организоване програме обуке за своје запослене који би се бавили темом ромског питања као облика расизма и дискриминације. Овај податак указује на озбиљан недостатак у системском приступу борби против дискриминације Рома у Србији.

Све наведено имплицира следеће:

- Недостатак знања и свести: недостатак обуке имплицира да већина запослених у јавним службама нема довољно знања о историјском, културном и социјалном контексту ромске заједнице, као ни о специфичним облицима дискриминације којима су Роми изложени. Ово може довести до несвесне дискриминације и ускраћивања права Ромима приликом пружања услуга.
- Неефикасно решавање проблема: без адекватне обуке, запослени у јавним службама су мање обучени да препознају и решавају проблеме дискриминације са којима се Роми суочавају у свакодневном животу.
- Потреба за системским решењем: овај податак указује на потребу за хитним предузимањем системских мера како би се обезбедила квалитетна обука за све запослене у јавним службама о питању дискриминације Рома.

Да ли је у вашој општини/граду организован програм обука који укључују теме циганизма као облика расизма, и дискриминације, за запослене у ЈЛС?

4. ЗАКЉУЧЦИ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА

4.1. Издавање буџетских средстава

Прикупљени подаци јасно указују на:

- Неусклађеност у финансирању: постоји велика разлика у приступу финансирања социјалног укључивања Рома између општина/градова. Док неке ЈЛС активно издавају средства и подржавају различите програме, друге то не чине, што указује на неравномерну примену мера на локалном нивоу.
- Недостатак системског финансирања: у већини општина/градова недостаје системско планирање буџета за Роме, што отежава дугорочну одрживост мера за побољшање њиховог положаја.

4.2. Локални акциони планови за социјално укључивање Рома

Подаци јасно указују на неколико кључних проблема:

- Недостатак усвојених ЛАП-ова: велики број општина и градова нема формално усвојен план за социјално укључивање Рома, што указује на недостатак фокуса и координације у решавању проблема ове популације.
- Недостатак системске подршке: недостатак усвојених планова указује на недостатак системске подршке на локалном нивоу, како у смислу финансијских средстава, тако и у смислу стручне помоћи.
- Недостатак капацитета: могуће је да локалне самоуправе немају довољно капацитета за израду и имплементацију оваквих планова, било због недостатка људских ресурса или недостатка знања.

Могући разлози за ову ситуацију су вишеструки:

- Недостатак политичке посвећености: недостатак политичке посвећености на локалном нивоу може бити један од главних разлога зашто се не усвајају локални акциони планови.
- Недостатак ресурса: локалне самоуправе често имају ограничене буџете и људске ресурсе, што може отежати имплементацију нових иницијатива.
- Недостатак свести о важности проблема: делови локалних заједница можда нису довољно свесни важности социјалног укључивања Рома и њихових потреба.

4.3. Локални савети за социјално укључивање Рома

Недостатак Савета за социјално укључивање Рома на локалном нивоу резултат је недостатка у погледу:

- Недостатак политичке посвећености: многи локални званичници можда не виде довољну важност у формирању ових Савета или немају довољно знања о њиховој улози.
- Недостатак капацитета: локалним самоуправама могу недостајати кадровски и финансијски капацитети за успостављање и функционисање Савета.
- Недостатак јасних смерница: може постојати недостатак јасних законских и подзаконских аката који би дефинисали улогу, састав и начин рада Савета.
- Недовољна информисаност: локални актери можда нису довољно информисани о значају Савета и начину њиховог формирања.

4.4. Мобилни тимови за инклузију Рома

Могући разлози за постојеће стање код формирања и функционисања мобилних тимова за инклузију Рома:

- Недостатак капацитета: локалним самоуправама недостају потребни капацитети, како финансијски, тако и кадровски, за успостављање и функционисање мобилних тимова.
- Недовољна политичка посвећеност: недовољна посвећеност локалних власти инклузији Рома може бити препрека за формирање и финансирање мобилних тимова.
- Недостатак координације: недовољна координација између различитих нивоа власти и институција може отежати успостављање и функционисање ових тимова.
- Недостатак података и анализа: недовољна доступност података и анализа о потребама ромске популације може отежати планирање и спровођење активности мобилних тимова.

4.5. Координатори за ромска питања

Непостојање координатора у великом броју општина и градова представља значајну препреку за ефикасно решавање изазова са којима се суочава ромска заједница на локалном нивоу. Без овог механизма, локалне самоуправе могу имати тешкоће у координацији активности, обезбеђивању услуга, као и у праћењу и спровођењу мера из локалних акционих планова.

Могући разлози за постојеће стање:

- Недостатак финансијских средстава: недовољна буџетска средства могу бити препрека за систематизацију радног места координатора и ангажовање запослених на неодређено време.
- Недовољна политичка посвећеност: недовољна посвећеност локалних власти питањима инклузије Рома може утицати на одлуку о ангажовању координатора и обезбеђивању адекватних услова за њихов рад.
- Недостатак јасних законских оквира: недостатак јасних законских оквира који би регулисали статус и улогу координатора може довести до различитих тумачења и праксе.
- Недостатак капацитета: локалним самоуправама могу недостајати потребни капацитети за ефикасно обављање послова координатора.

4.6. Образовање

Образовање као један од најзначајних сегмената показује значајне резултате, али то не значи да није могућ даљи напредак у погледу обима и квалитета подршке:

- Позитивни трендови: постоји општи тренд ка инклузивном приступу у образовању, где се подршка пружа свим ученицима без обзира на националну припадност.
- Потреба за даљим унапређењем: иако постоје позитивни помаци, потребно је радити на даљем унапређењу подршке у образовању за децу ромске националности.

- Важност праћења и евалуације: неопходно је систематски пратити и евалуирати ефекте предузетих мера како би се утврдиле њихове снаге и слабости и како би се донеле адекватне корективне мере.
- Педагошки асистенти играју кључну улогу у успешној инклузији деце ромске националности у образовни систем. Како бисмо осигурали да ова важна професија и даље доприноси побољшању образовних резултата Рома, неопходно је предузети конкретне мере за јачање њихове позиције и унапређење услова њиховог рада.

4.7. Запошљавање

Подаци јасно указују на неколико кључних изазова у вези са запошљавањем Рома и Ромкиња:

- Ниска стопа запошљавања: без обзира на велики број Рома и Ромкиња на евиденцији Националне службе за запошљавање, укупан број запослених је релативно низак, што указује на значајне баријере у приступу тржишту рада.
- Доминација у приватном сектору: концентрација запослених Рома и Ромкиња у приватном сектору може указивати на мање стабилне послове и ниже плате у односу на јавни сектор.
- Недостатак прецизних података: недостатак тачних података отежава свеобухватну анализу ситуације и праћење напретка у спровођењу мера за унапређење запошљивости.
- Висок ниво образовања одраслих: велики број Рома је укључен у мере функционалног основног образовања одраслих, што указује на потребу за додатним образовањем и усавршавањем како би се повећале њихове шансе за запослење.

Могући разлози за овакво стање:

- Дискриминација: стереотипи, предрасуде и дискриминација на тржишту рада представљају значајну баријеру за запошљавање Рома.
- Недовољно образовање и квалификације: многи Роми немају адекватно образовање и квалификације које су потребне за већину послова.
- Недостатак радног искуства: недостатак радног искуства отежава приступ пословима, посебно за младе Роме.
- Сегрегација на тржишту рада: Роми су често концентрисани у одређеним секторима и занимањима са нижим платама и мање стабилним условима рада.
- Недостатак подршке при запошљавању: недовољна подршка при запошљавању, као што су саветовање, обуке и посредовање у запошљавању, додатно отежавају приступ тржишту рада.

4.8. Здравство

Ромска популација се суочава са низом озбиљних изазова у овој области, што може довести до ограничавања у погледу обављања свакодневних активности.

- Позитивни трендови: постоји општи тренд ка унапређењу здравственог стања Рома кроз развој и спровођење јавно здравствених програма.

- Потреба за даљим унапређењем: иако постоје позитивни помаци, потребно је радити на даљем унапређењу приступа здравственим услугама за ромску популацију, подстицања здравог начина живота, превенције болести и до већег инвестирања у њихов здравствени статус.
- Важност праћења и евалуације: неопходно је систематски пратити и евалуирати ефекте предузетих мера како би се утврдиле њихове снаге и слабости и како би се донеле адекватне корективне мере.
- Постоји значајан потенцијал за даље унапређење рада здравствених медијаторки. Иако су постигнути одређени резултати, постоји простор за даље јачање њихове улоге и утицаја.

4.9. Становање

Подаци јасно указују на алармантно стање у области становања Рома:

- Велики број подстандардних насеља: дугогодишњи проблем који указује на извесно занемаривање стамбених потреба ове популације.
- Недостатак планирања: недовољно планирање и недостатак дугорочних стратегија отежава решавање овог проблема на системски начин.
- Недовољна финансијска средства: недостатак финансијских средстава на локалном нивоу је једна од главних препрека за унапређење стамбених услова.
- Недостатак инфраструктуре: недостатак основне инфраструктуре, као што је вода и канализација, угрожава здравље и квалитет живота становника подстандардних ромских насеља.
- Легални статус: нелегални објекти додатно отежавају приступ основним услугама и правима.

Могући узроци ових проблема су резултат комплексних друштвених, економских и историјских фактора, укључујући:

- Дискриминација: стереотипи, предрасуде и дискриминација према Ромима ограничавају њихов приступ ресурсима и услугама.
- Сиromаштво: велики број Рома живи у сиromаштву, што ограничава њихову способност да сами реше своје стамбене проблеме.
- Недостатак власништва над земљиштем: многи Роми немају власништво над земљиштем на којем су изградили своје домове, што отежава легализацију и унапређење стамбених услова.
- Институционални проблеми: недовољна координација између различитих нивоа власти, као и недостатак капацитета локалних самоуправа, отежавају ефикасно решавање проблема.

4.10. Циганизам као облик расизма и дискриминација

Обука запослених у јавним службама о положају Рома у друштву, представља кључни корак у борби против дискриминације Рома. Системским приступом и континуираном подршком може се постићи значајно побољшање положаја ромске заједнице у Србији.

5. ПРЕПОРУКЕ

- **Повећање финансијске подршке:**

Веће и конзистентније финансијско издвајање је неопходно за унапређење положаја Рома, укључујући образовање, становање и запошљавање. Општинама и градовима које не издвајају средства препоручује се да уведу посебне буџетске линије за социјалну инклузију Рома/унапређење положаја Рома, како би осигурали континуирани и стабилни ресурси за ову популацију.

- **Усвајање акционих планова:**

Потребно је да општине и градови усвоје и ажурирају локалне акционе планове за инклузију Рома како би се осигурала дугорочна подршка.

- **Локални савети за социјално укључивање Рома и Ромкиња**

- Јачање законодавног оквира: неопходно је сагледати могућност измене Закон о локалној самоуправи којима би се јасно дефинисала улога, састав и начин рада Савета за социјално укључивање Рома (по узору на Савете за међунационалне односе).
- Повећање капацитета локалних самоуправа: потребно је обезбедити обуку и техничку подршку локалним самоуправама за успостављање и функционисање савета.
- Подизање свести о значају Савета: неопходно је спровести кампање за подизање свести о значају Савета међу локалним званичницима, Ромима и широј јавности.
- Обезбеђивање финансијских средстава: неопходно је обезбедити адекватна финансијска средства за рад Савета.
- Укључивање организација цивилног друштва које се баве питањима положаја Рома: неопходно је укључити ове организације у процес формирања и рад Савета.

- **Побољшање евиденције:**

Увођење стандардизоване евиденције корисника социјалне помоћи и услуга у општинама/градовима би омогућило боље праћење и анализу ефеката мера.

- **Повећање капацитета локалних самоуправа:**

Јачање капацитета локалних власти за имплементацију мера инклузије кроз додатне ресурсе, обуку и сарадњу са организацијама цивилног друштва.

- **Мобилни тимови за инклузију Рома и Ромкиња:**

- Повећање финансијске подршке: неопходно је обезбедити стабилно и дугорочно финансирање за мобилне тимове
- Јачање капацитета локалних самоуправа: потребно је обезбедити обуку и техничку подршку локалним самоуправама за успостављање и функционисање мобилних тимова.
- Успостављање ефикасних координационих механизма: неопходно је успоставити ефикасне координационе механизме између различитих нивоа власти и институција како би се обезбедила синергија у раду мобилних тимова.
- Прикупљање и анализа података: неопходно је системски прикупљати и анализирати податке о потребама ромске популације како би се планирале и спроводиле ефикасне интервенције.
- Укључивање ромске заједнице: неопходно је укључити ромску заједницу у све фазе планирања, спровођења и евалуације активности мобилних тимова.

- Координатори за ромска питања

Ангажовање координатора на неодређено време показује стабилност система подршке Ромима у одређеним срединама, тиме се ова позиција поставља као стратешки важна за дугорочну интеграцију и побољшање положаја ромске заједнице. Потребно је у што више општина и градова, у којима је овај механизам успостављен без систематизованог радног места, ову позицију систематизовати и запослити потребан број лица на неодређено време.

- **Педагошки асистенти**

Очување и унапређење позиције педагошког асистента могуће је кроз:

- Обезбеђивање и дефинисање јасних критеријума за запошљавање и напредовање.
 - континуирана едукација и обука: организовање редовних обука и усавршавања за педагошке асистенте, у циљу праћења савремених педагошких трендова и боље прилагођавање потребама ученика.
 - Адекватна финансијска надокнада: обезбеђивање адекватне финансијске накнаде за рад педагошких асистената како би се обезбедила њихова стабилност и мотивисаност.
 - Побољшање услова рада: обезбеђивање адекватних услова рада за педагошке асистенте, укључујући простор за рад и неопходне материјале.
 - Систем евалуације: увођење система за евалуацију рада педагошких асистената како би се пратиле њихове перформансе и идентификовале области за унапређење.
 - Сарадња са свим релевантним актерима: успостављање блиске сарадње са школама, локалним самоуправама, невладиним организацијама и ромским заједницама, како би се обезбедила свеобухватна подршка за рад педагошких асистената.
 - Промоција важности рада педагошких асистената: Организовање кампања за подизање свести о важности рада педагошких асистената и њиховом доприносу успеху ученика.
- **Здравствене медијаторке**
 - Јачање законске регулативе: прецизирање улоге и одговорности у релевантном закону који дефинише ово радно место.
 - Адекватна финансијска надокнада: обезбеђивање адекватне финансијске накнаде за рад, како би се обезбедила њихова стабилност и мотивисаност.
 - Континуирано стручно усавршавање: удравствене медијаторке треба да имају приступ континуираној обуци и усавршавању, како би биле упознате са најновијим достигнућима у области јавног здравља и социјалног рада.
 - Јачање мреже: потребно је ојачати мрежу здравствених медијаторки како би оне могле да међусобно деле искуства и добре праксе.
 - Укључивање у процесе доношења одлука: удравствене медијаторке треба да буду укључене у процесе доношења одлука који се тичу здравља Рома, како би могле да утичу на креирање политика и програма који су релевантни за њихове потребе.
 - Сарадња са другим актерима: потребно је ојачати сарадњу са другим актерима укљученим у пружање услуга Ромима, као што су здравствени радници, социјални радници, представници локалних самоуправа и невладиних организација.
 - Менторинг и подршка млађим колегиницама: искусније здравствене медијаторке треба да пружају менторску подршку млађим колегиницама како би пренеле своје знање и искуство.

- Истраживање и евалуација: неопходно је спроводити истраживања и евалуације како би се утврдила ефикасност рада здравствених медијаторки и идентификовале области за унапређење.
- Заступање интереса ромске заједнице: здравствене медијаторке треба да буду гласноговорници ромске заједнице и да се залажу за њихова права на здравствену заштиту.
- **Образовање**
 - Јачање капацитета локалних самоуправа: неопходно је обезбедити обуку и техничку подршку локалним самоуправама за развијање ефикасних система подршке у образовању.
 - Прикупљање прецизних података: потребно је прикупљати и анализирати податке о броју ромске деце која користе различите врсте подршке како би се утврдиле њихове потребе и пратиле ефекти предузетих мера.
 - Сарадња са ромским заједницама: неопходно је успоставити блиску сарадњу са ромским заједницама како би се осигурало да мере подршке буду у складу са њиховим потребама и очекивањима.
 - Унапређење квалитета образовања: поред материјалне подршке, потребно је радити на унапређењу квалитета образовања за децу ромске националности, укључујући обуку наставника и развој инклузивних наставних програма.
- **Запошљавање**
 - Борба против дискриминације: неопходно је предузети одлучне мере за борбу против дискриминације на тржишту рада, укључујући едукацију послодаваца и јачање инспекцијског надзора.
 - Унапређење образовања и оспособљавања: потребно је инвестирати у образовање и оспособљавање Рома како би стекли потребне квалификације за конкурентност на тржишту рада.
 - Подршка при запошљавању: неопходно је обезбедити свеобухватну подршку Ромима приликом тражења посла, укључујући саветовање, обуке и посредовање при запошљавању.
 - Јачање сарадње са послодавцима: неопходно је успоставити бољу сарадњу са послодавцима како би се промовисала запошљивост Рома.
 - Побољшање прикупљања података: неопходно је унапредити систем прикупљања података о запослености Рома како би се добила прецизнија слика о ситуацији на терену.
- **Здравство**
 - Јачање капацитета здравствених радника: неопходно је обезбедити обуку здравствених радника за рад са ромском популацијом, укључујући културну осетљивост и језичке вештине.
 - Прикупљање прецизних података: потребно је прикупљати и анализирати податке о броју Рома који су обухваћени програмима и о њиховом здравственом стању како би се утврдиле њихове потребе и пратиле ефекти предузетих мера.
 - Сарадња са ромским заједницама: неопходно је успоставити блиску сарадњу са ромским заједницама како би се осигурало да програми буду у складу са њиховим потребама и очекивањима.
 - Унапређење приступа здравственим услугама: потребно је обезбедити лакши приступ здравственим услугама за Роме који живе у удаљеним или тешко доступним подручјима.

- **Становање**

- Израда свеобухватних планова: неопходно је израдити свеобухватне планове за побољшање стамбених услова Рома на националном и локалном нивоу.
- Обезбеђивање финансијских средстава: неопходно је обезбедити адекватна финансијска средства за имплементацију планова.
- Сарадња са ромским заједницама: неопходно је укључити ромске заједнице у процес планирања и реализације пројеката како би се осигурало да решења буду прилагођена њиховим потребама.
- Јачање капацитета локалних самоуправа: неопходно је обезбедити обуку и техничку подршку локалним самоуправама за управљање пројектима у области стамбеног збрињавања Рома.
- Легализација објеката: неопходно је обезбедити једноставније процедуре за легализацију објеката у подстандардним ромским насељима уз решавање имовинско-правних односа.

- **Циганизам као облик расизма и дискриминација**

- Обавезна обука: реализовати обавезне програме обуке за све запослене у јавним службама, са посебним фокусом на теме као што су: историја и култура Рома; законска регулатива о заштити од дискриминације; препознавање и реаговање на дискриминацију; интеркултурална комуникација;
- Историја и култура Рома;
- Законска регулатива о заштити од дискриминације;
- Препознавање и реаговање на дискриминацију;
- Интеркултурална комуникација;
- сарадња са невладиним организацијама: укључити невладине организације које раде на заштити права Рома у процес развоја и имплементације програма обуке;
- Праћење и евалуација: редовно пратити и евалуирати ефекте спроведених обука како би се осигурало да оне доприносе смањењу дискриминације Рома;
- Системска подршка: обезбедити континуирану подршку запосленима у јавним службама како би могли да примењују стечено знање у пракси.

- **Транспарентност и праћење:**

Потребно је увести механизме праћења и евалуације коришћења буџетских средстава и свих локалних мера за унапређење положаја Рома, како би се осигурала ефикасност њиховог спровођења.

Овај документ је припремљен уз финансијску подршку Европске уније и Савета Европе. Мишљења изнесена у овом раду су одговорност и мишљења ангажованог експерта за ромска питања и не одражавају нужно службену политику Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Савета Европе и Европске уније.

Савет Европе је водећа организација за људска права на континенту. Обухвата 46 држава, укључујући све чланице Европске уније. Све државе чланице Савета Европе потписале су Европску конвенцију о људским правима, споразум чији је циљ заштита људских права, демократије и владавине права. Европски суд за људска права надгледа примену Конвенције у државама чланицама.

www.coe.int

Земље чланице Европске уније су одлучиле да удруже своја знања, ресурсе и судбине. Заједно су изградиле стабилно окружење, демократију и одрживи развој задржавајући културну разноликост, толеранцију и индивидуалне слободе. Европска унија је посвећена дељењу својих достигнућа и вредности са земљама и народима ван својих граница.

www.europa.eu

Финансирано
од стране Европске уније
и Савета Европе

Имплементирано
од стране Савета Европе